

i v retrospektivě. Kategorizace sociálně ekonomických podmínek bude pak prováděna na základě kategorizací obcí, s nimiž disponuje geografie i sociologie, popřípadě na základě kategorizací odvozených z demografických údajů.

Konference splnila záměry organizátorů. Pracovníci různých sociologických pracovišť byli seznámeni s rozsáhlým šetřením třídní a sociální struktury obyvatelstva ČSSR 1978 a v diskusi vyjádřili své představy o formách spolupráce v rámci JPSV a SPZV na tomto závažném tématu.

Jaroslav Hudeček — Antonín Matějovský

Zkušenosti z plánování sociálního rozvoje

Koncem roku 1978 se konala v Nízkých Tatrách (Chopok) v pořadí již 4. konference o řízení a plánování sociálních procesů. Jejím ústředním tématem byla výměna zkušeností z plánování sociálního rozvoje územně místních celků. S tradičními pořadateli — Slovenským ústředním výborem komitétu pro vědecké řízení ČSVTS a Národohospodářskou fakultou Vysoké školy ekonomické v Bratislavě spolupracovali v letošním roce Ministerstvo práce a sociálních věcí SSR, Slovenská odborová rada, Okresní národní výbor v Trnavě a Závody těžkého strojírenství, n. p., v Dubnici nad Váhom.

V úvodním referátu hovořil náměstek ministra práce a sociálních věcí SSR A. Kozár o souhrnném vyhodnocení zkušeností z programování a plánování sociálního rozvoje na Slovensku. Za klíčovou otázku dalšího rozvoje národního hospodářství označil všestranný rozvoj pracujících a jejich schopností ovládnout soudobou techniku a technologii.

Postupně se prosazuje pochopení sociálního plánování jako nedílné součásti zdokonalování soustavy plánovitého řízení společnosti, která je charakteristická pro období vyspělého socialismu. V praxi se uplatňuje stále odpovědnější přístup resortů jak ke tradičním komplexním programům péče o pracující, tak i k experimentálním plánům sociálního rozvoje, k nimž se hlásí stále více podniků. Ukazuje se, že zkvalitňování sociálních analýz na úrovni výrobních kolektivů vytváří nejlepší podmínky pro přechod od komplexních programů k plánům sociálního rozvoje. Komplexnost se pak dále promítá v propojování plánů sociálního rozvoje mezi výrobními a územními jednotkami. Nejlepších výsledků je dosahováno v těch podnicích a územních celcích, v nichž se otázky tvorby, sledování, vyhodnocování a kontroly plánů sociálního rozvoje staly nedílnou součástí činnosti stranické organizace a orgánů ROH.

Tajemník Slovenské odborové rady I. Žáčík ve svém kritickém vystoupení označil problematiku péče o pracující za významnou sociálně politickou kategorií, která nutně musí být v rovnováze s technickým a sociálním rozvojem společnosti. Přes mnohé úspěchy je dost toho, co nám chybí a čemu je nutno věnovat pozornost jak v teorii, tak v praxi. Mezi jednotlivými odvětvími existuje řada diferencí, které nemají objektivní základ a nehrají proto pozitivní roli. K objektivnímu posouzení a zlepšení stavu zatím chybí propracovaný systém sociálních informací, normativy sociální vybavenosti, jakož i propracovaný systém plánování a financování sociálního rozvoje. Snahy společenskovední fronty o teoretické rozpracování komplexního přístupu k řízení sociálního rozvoje jsou prospěšné i pro odborářskou praxi.

Základní teoretické referáty přednesli: odborný garant konference J. Mihalík z Vysoké školy ekonomické v Bratislavě na téma *Teoretické a metodické přístupy k plánování sociálního rozvoje na úrovních mikropodnikové a územně místních celků*; F. Kutta z Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV na téma *Komplexní přístup v řízení sociálních procesů* a J. Kohout z Vysoké školy ekonomické v Praze na téma *Místo a úlohy sociální analýzy v řízení socialistického podniku*.

Otázky současné praxe sociálního plánování byly obsahem příspěvků pracovníků řídicích orgánů různé úrovně, z územních celků, resortů, podniků, výrobně hospodářských jednotek a resortních výzkumných ústavů: Náměstek primátora hlavního města Bratislavy A. Goljer hovořil o pracích na výhledu sociálně ekonomického rozvoje města Bratislavy, místopředseda ONV Trnava B. Ozvald seznámil konferenci se zkušenostmi experimentujícího okresu. Souhrnnou situaci v plánování sociálního rozvoje v podnicích resortu ministerstva průmyslu SSR se zabýval zástupce ředitele útvaru pro кадровую a personální práci MP SSR J. Križan, vztahy podniku a mikroregionu diskutoval vedoucí odboru sociálního plánu ze Závodů těžkého strojírenství Dubnica nad Váhom A. Rafaj; problematikou plánování sociálního rozvoje ve stavebnictví se zabýval ředitel Výzkumného ústavu ekonomiky stavebnictví z Bratislavy J. Longauer, zkušenosti z plánování sociálního rozvoje v zemědělství byly obsahem

příspěvku D. Sagary z Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství z Bratislavy. Kromě toho vystoupila řada dalších vedoucích i odborných pracovníků z výzkumných ústavů, VGHJ a podniků ze Slovenska i z českých zemí.

V naprosté většině referátů a diskusních příspěvků byl kladen důraz na komplexní přístup k plánování vůbec, přístup, který by v žádoucích proporcích a vazbách zahrnoval plánování technického, ekonomického, sociálního i politického a kulturního rozvoje společnosti, tříd, skupin i jednotlivců. Takový přístup se prosazuje především na úrovni podnik — odvětví — resort a je pro současnou etapu rozvoje řízení charakteristický. Požadavek komplexnosti pak vyúsťuje do potřeby provázat plány rozvoje výrobních jednotek a resortů s rozvojem územních celků. Nejsilněji je pocíťován při řešení otázek pracovních sil a životního prostředí. Nezbytnost a zároveň možnost zdokonalení plánovací a řídicí činnosti v uvedeném směru se v krystalické podobě projevuje v resortu zemědělství — právě ve spojitosti s jeho dalším „zprůmyslněním“. Je možné vyslovit hypotézu, že zkušenosti plánování sociálního rozvoje v zemědělství (a do jisté míry i ve stavebnictví) mohou být v dalším využity jako metodické, eventuálně i normativní vzory.

Plánování a řízení sociálního rozvoje nabývá v současné etapě rozvoje společnosti hodnototvorného charakteru, není pouhou redistribuční otázkou. Nejde v něm pouze o vynakládání prostředků, ale především o vytváření nezbytných podmínek dalšího rozvoje společnosti v nových podmínkách společenského výrobního procesu. Plánování sociálního rozvoje se zrodilo z iniciativy pracujících, která byla podchycena státními a odborovými orgány. Má proto zvláštní význam a je ho nutno dále rozvíjet. Metodickou a možná i institucionální základnu tohoto rozvoje vytváří koncepce vstřícného plánování, která je obsažena v plánovacích aktivitách experimentujícího okresu Trnava.

V diskusi konference bylo poukázáno na určitou možnost vzniku „resortismu“ sociálního plánování. Jakmile je vyřešen problém institucionalizace útvarů pro tvorbu sociálního plánu jako nových prvků v systému řízení, vzniká další problém, spojený se zcela novými strukturami motivace a zřízení komunikace v důsledku specializace v této oblasti. Uvedené otázky již dnes nejsou akademické, ale praktické, neboť institucionalizace sociálního plánování a komplexní péče o pracovníky je skutečností, která v některých výrobně hospodářských i územních jednotkách dostává formu „závodu sociálních služeb“.

Řada příspěvků byla orientována na problematiku vazeb plánů technického, ekonomického, sociálního (a také politického a kulturního) rozvoje, které pronikají z výrobních do územních jednotek, a naopak. Ukazuje se, že vztahy a plánové vazby administrativně správního celku a podniku (nebo VGHJ) mají více variant, mezi nimiž se na přední místo dostávají problémy různého typu, nebo stejné problémy nabývají rozdílné naléhavosti v závislosti na významu (váze) resortní hospodářské (plánovací) jednotky v daném územním celku.

V praxi se mohou objevit tyto situace:

- Podnik (nebo VGHJ) je jediný ve městě, je centrem všeho dění, jeho úspěch je úspěchem města. Stručně řečeno: podnik má ve městě dominantní postavení.
- Druhý typ vazeb vzniká v situaci, kdy podnik (VGHJ) je rozložen na několika administrativně správních územích města nebo okresu (v jednom kraji).
- Další typ představuje podnik (VGHJ), který je pouze jedním z mnoha na územním celku.
- Poslední, méně častý typ se týká podniku (VGHJ), jehož výrobní jednotky jsou rozmístěny v několika krajích a okresech (jeden z maximálních rozptýlů je 5 krajů a 7 okresů).

V souvislosti s vytvářením specializovaných orgánů pro plánování sociálního rozvoje byla zdůrazněna potřeba školit funkcionáře — plánovače. Praxe potvrzuje, že dobrých výsledků v rozvoji sociálního plánování je dosahováno tam, kde v odpovídajících funkcích působí absolventi postgraduálních kursů „sociálního plánování“, které pořádá VŠE v Bratislavě a v Praze. Řada diskusních příspěvků potvrdila propojenost otázek sociálního plánování s problematikou využití výpočetní techniky: V této souvislosti jde především o vytváření informačního systému o sociální realitě jako automatizovaného systému zahrnujícího počítač s přenosovou technikou a umožňujícího realizaci sociálních analýz a další práce s masívy sociálních informací. V diskusi byla věnována značná pozornost rozboru sociálního a technického rozvoje, zejména ve vztahu k automatizaci. Nedostatky v sociálním rozvoji se velmi silně projevují při zavádění automatických provozů, disproporce v sociálním rozvoji působí jako brzda technického a ekonomického rozvoje. Ředitel výzkumného ústavu ekonomiky stavebnictví v Bratislavě J. Longauer přímo uvedl, že nedostatečný

sociální rozvoj ve stavebnictví, a to především rozvoj osobnosti, doslova anuluje technický rozvoj. Zavádění automatizovaných systémů řízení a výpočetní techniky vytváří ze sociálního hlediska tři problémové okruhy rozdílného obsahu a rozdílných úrovní:

První okruh má objektivní charakter a jde v něm o vytváření nových prvků ve společenském výrobním procesu. Společenské souvislosti ASŘ jsou spojovány s objektivními zákony rozvoje materiální základny společnosti a všímají si také otázek proporcionality.

Druhý okruh tvoří otázky budování ASŘ jako nového prvku řídicího systému a středem pozornosti jsou zde procesy probíhající uvnitř řídicího prvku, především na styku automatické a neautomatické složky. Řeší se sociálně psychologická problematika „lidského faktoru“, souvislosti a důsledky výstavby ASŘ jsou exponovány jako sociální problém. Tyto otázky jsou podobné na všech stupních řízení a u všech typů automatizovaného systému. Diference se projevují v časové rovině podle fází výstavby systému (projekce, zavádění, exploatace). Hlavním cílem zde je analýza a odstraňování příčin vzniku individuálních (i skupinových) psychologických bariér při zavádění technické inovace a současně také příprava „lidského faktoru“.

Třetí okruh otázek souvisí s využitím výpočetní techniky a ASŘ k vlastnímu řešení úkolů sociálního plánování a řízení, počínaje sociální analýzou (včetně zpracování sociologických průzkumů) a konče sledováním, vyhodnocováním a kontrolou plánu.

Myšlenkově obsažné referáty a podnětné diskusní příspěvky dovolily v závěru konference zformulovat úkoly pro další období. Nejvýznamnější je řešení otázek sociálního plánování na úrovni VHJ a územních celků, jakož i vazeb v relaci podnik – město – území, a naopak. Větší úsilí by mělo být věnováno rozpracování otázek přípravy specialistů pro plánování sociálního rozvoje a stanovení rozsahu přípravy řídicích pracovníků v oblasti plánování sociálního rozvoje. Důležité je dále rozpracovat systém ukazatelů sociálního rozvoje na úrovni VHJ, podnik, město, vypracovat normativy sociální vybavenosti, jakož i zdokonalování sběru, přenosu a zpracování sociálních informací s využitím moderní techniky, především výpočetní. Je třeba také řešit otázky tvorby zdrojů pro sociální rozvoj a jeho plánování a zajistit efektivní využívání sociologických výzkumů a sociálních analýz v metodice plánování sociálního rozvoje. Konečně je nezbytné zabývat se systémem kontroly plnění plánů a organizovat výměnu zkušeností z osvědčených konkrétních postupů při rozpracování plánu sociálního rozvoje a jeho zkvalitňování.

Konference ukázala, že sociální plánování a řízení je objektivní nezbytnou součástí socialistické kvality řídicích a plánovacích aktivit. Zároveň potvrdila, že plánování sociálního rozvoje, postavené na solidní teoretický základ, se postupně formuje do podoby, v níž bude plnohodnotnou složkou jediného plánu sociálně ekonomického rozvoje – složkou, která dává možnost relativně rychle zmobilizovat rezervy růstu skryté v aktivitě a iniciativě pracujících.

Vladimír Pernica